

Άρθρο του Χρήστου Δ. Τουρτούρα: Σχολικός εκφοβισμός και ψυχολογικοποίηση

Submitted by user-3 on Παρ, 20/03/2015 - 16:28

- [Πρωτοβάθμια](#) [1]
- [Σχολικός Εκφοβισμός](#) [2]
- [Δευτεροβάθμια](#) [3]
- [Άρθρα - Μελέτες](#) [4]

Τα τελευταία χρόνια, και ιδιαίτερα την τελευταία τριετία, ο εκπαιδευτικός κόσμος - και όχι μόνον αυτός - κατακλύζεται από σωρεία πληροφοριών σχετικά με ένα νέο για τη χώρα φαινόμενο που τείνει να πάρει τα χαρακτηριστικά «πανδημίας». Πρόκειται για το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού/ ενδοσχολικής βίας. Ολοένα περισσότερα προγράμματα πρόληψης ή και αντιμετώπισης κρουσμάτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο του παραπάνω φαινομένου, προσφέρονται στο χώρο της εκπαίδευσης. Προσφάτως δε, πληροφορηθήκαμε τη λειτουργία ακόμη και Παρατηρητηρίου για την πρόληψη της σχολικής βίας και του εκφοβισμού στο υπουργείο Παιδείας, ενώ μόλις στο τέλος της προηγούμενης βδομάδας αποφασίστηκε και η θέσπιση του μέτρου του «εκπαιδευτικού - υπεύθυνου της σχολικής βίας και του εκφοβισμού» στο πλαίσιο της αντιμετώπισης ανάλογων περιστατικών σε κάθε επιμέρους σχολική μονάδα. Επιπλέον, η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της σοβαρότητας της κατάστασης, όσον αφορά στο συγκεκριμένο θέμα, συνιστά συνεργασία των φορέων της εκπαίδευσης με εκείνους του χώρου της ψυχικής Υγείας, καθώς και με τις εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές.

Στη βάση των νέων αυτών εξελίξεων, λοιπόν, δεν μπορούμε να αποφύγουμε τη διατύπωση σημαντικών, κατά την άποψή μας, προβληματισμών. Κατ' αρχήν, θεωρούμε απαραίτητη τη διάθεση επαρκών στατιστικών δεδομένων που να προκύπτουν από όλο και πιο πολλές σοβαρές και μεγάλης κλίμακας έρευνες -διενεργημένες οπωσδήποτε από τον κατεξοχήν ερευνητικό φορέα στη χώρα μας, το ελληνικό δημόσιο Πανεπιστήμιο- σχετικά με την πραγματική έκταση και τις διαστάσεις του φαινομένου στην επικράτεια. Η απουσία ανάλογου επιστημονικού κύρους ερευνών αφαιρεί προφανώς τη δέουσα σοβαρότητα από τη συζήτηση, ενώ ενισχύει τις όποιες υπόνοιες περί ευκαιριακού πλουτισμού διαφόρων μεσαζόντων και φορέων που στήνονται και ξεστήνονται σε μια νύκτα μόνο, ευθύς μόλις αποδειχτεί κεκορεσμένο το νέο πεδίο απόσπασης κερδών. Ενισχύει ακόμη και υπόνοιες περί δικαιολόγησης απόσπασης κονδυλίων για την εκπόνηση προγραμμάτων, στο πλαίσιο πάντα του θααθήναι και της κοινής επίδειξης σχολικών μονάδων και μεμονωμένων εκπαιδευτικών ή ακόμη και του «βολέματος» εκπαιδευτικών σε νεοσύστατες σχετικές με το σχολικό εκφοβισμό θέσεις σε Διευθύνσεις Εκπαίδευσης ή σε Περιφέρειες, πολύ μακριά πάντως από τις αίθουσες διδασκαλίας όπου ορκίστηκαν να υπηρετούν.

Αναγκαία η αποσαφήνιση και ο ορισμός του φαινομένου

Ωστόσο, για την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, είναι αναγκαία η σαφής διατύπωση λειτουργικού ορισμού του φαινομένου, ώστε να διευκρινισθούν τα όρια μεταξύ των απλών διαπληκτισμών, που τόσο συχνά συμβαίνουν ανάμεσα στα παιδιά αλλά και τους εφήβους, και εκείνων των περιστατικών που στοιχειοθετούν σοβαρές μορφές σχολικού εκφοβισμού και ενδοσχολικής βίας.

Τα πράγματα γίνονται πολυπλοκότερα, εξαιτίας της αναγκαιότητας στάθμισης των δάνειων ερευνητικών μεθοδολογιών στην ελληνική πολιτισμική και κοινωνική πραγματικότητα.

Σε δεύτερο χρόνο, οι έρευνες θα πρέπει να απαντούν στο θέμα της αντιμετώπισης του συγκεκριμένου φαινομένου, αποφεύγοντας οπωσδήποτε την πιθανότητα διολίσθησης σε προσφιλείς, τελευταία, πρακτικές ψυχολογικοποίησης και ψυχιατρικοποίησης κοινωνικών, κατά βάση, φαινομένων, οι οποίες οδηγούν στο εξής τριπλό αποτέλεσμα: Αφ' ενός στη δημιουργία ενός ολόκληρου επαγγελματικού κατεστημένου, μιας απόλυτα στεγανής επαγγελματικής συντεχνίας στο χώρο της ψυχικής υγείας, που δικαιολογεί την ύπαρξή της με το να υπηρετεί ευρύτερες πολιτικές κοινωνικού ελέγχου και καταστολής¹, να αβγαταίνει τα κέρδη των πολυεθνικών εταιρειών ψυχοφαρμάκων. Αφ' ετέρου την αποδυνάμωση των κοινωνικών φαινομένων μέσω της απόσπασης

τους, με αυθαίρετο τρόπο, από το κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό τους πλαίσιο, την αποσιώπηση της ταξικής φύσης και ιστορικής τους διάστασης. Εν τέλει, τη μόνιμη άρνηση ή αποφυγή επίλυσής τους, ανάγοντας τις όποιες παρεμβάσεις σε ατομικό και ψυχολογικό επίπεδο (σε ό,τι συνίσταται δηλαδή η ψυχολογικοποίηση).

Συμπερασματικά, ακόμη κι αν δεχτούμε ότι η ενδοσχολική βία είναι πλέον μια συχνή πραγματικότητα στα περισσότερα σχολεία μας καθημερινά, τότε για να παρέμβουμε αποτελεσματικά, θα πρέπει να συμφωνήσουμε στα πραγματικά ποιοτικά της χαρακτηριστικά. Θα πρέπει να μη χάσουμε από το πεδίο ανάλυσής μας τον κοινωνικό της χαρακτήρα. Τότε και μόνον τότε, ίσως μπορέσουμε να αναζητήσουμε τα αληθινά αίτια δημιουργίας, διατήρησης και αναπαραγωγής της στις καταστατικές αρχές λειτουργίας του καπιταλιστικού συστήματος, ενός συστήματος που εδραιώνεται στη βία και την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Ενός συστήματος που γεννά οικονομικές κρίσεις και ευθύνεται απόλυτα για τη γενικευμένη παθογένεια σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Ενός συστήματος που φροντίζει να αντανakλά τις αξίες του και σε επίπεδο σχολείου, όπου επίσης καλλιεργούνται οι αρχές του ατομικισμού, του προσωπικού κέρδους και της ιδιοτέλειας, όπου επίσης προάγεται ο άκρατος ανταγωνισμός και η ωφελμιστική προοπτική, η τάση για κυριαρχία πάνω σε άλλους ανθρώπους.

Το σύστημα γεννά διάφορες μορφές βίας

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον εντατικοποιημένης μάθησης, εξετασιοκεντρικού χαρακτήρα και πολλών επιλεκτικών φίλτρων, όπου οι άνθρωποι από μικροί μαθαίνουν να ιεραρχούνται και να ιεραρχούν στη βάση αυθαίρετα συμφωνημένων κριτηρίων διάκρισης, εντελώς απόμακρων από τις προσωπικές τους ανάγκες και ενδιαφέροντα, ο ωφελμισμός και το ατομικό συμφέρον επικρατούν των συναισθημάτων αλληλεγγύης και ανιδιοτέλειας και η βία αναδεικνύεται ως η απόλυτη ιδέα για την επιβίωση σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινότητας. Μιας καθημερινότητας βέβαια, που εξίσου βίαια διαμορφώνεται από τις υπάρχουσες συνθήκες κρίσης μέσα στις ίδιες τις οικογένειες των παιδιών. Με άλλα λόγια, η βία του συστήματος περνά με οσμωτικές διαδικασίες σε όλα τα μέλη της κοινωνίας -μικρά και μεγάλα- και μολύνει τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Ακόμη, οι γνωστές παθογένειες του πολιτικού συστήματος, που ξεβράζουν, τελευταία, μισάνθρωπα και αντικοινωνικά ακροδεξιά σχήματα, συντείνουν στον ολοσχερή εκμαυλισμό της συλλογικής συνείδησης και στην κατίσχυση διεστραμμένων πρακτικών διαπαιδαγώγησης μέρους της ελληνικής νεολαίας (βλ. τις εγκληματικού χαρακτήρα «σχολές διάπλωσης των νέων» από τη νεοναζιστική Χρυσή Αυγή) που, βεβαίως, αν εδραιωθούν και επεκταθούν, προδιαγράφουν με μαθηματική ακρίβεια το στραγγαλισμό κάθε έννοιας ανθρωπισμού και δημοκρατίας, αλλά και τον κίνδυνο πολλαπλασιασμού κρουσμάτων σχολικού εκφοβισμού, που θα έχουν πλέον, φανερά και απροκάλυπτα, αποδέκτες παιδιά μεταναστών ή παιδιά με αναπηρίες ή παιδιά με οποιοδήποτε άλλο διακριτό γνώρισμα, που θα τα καθιστά εν δυνάμει στόχο σε αλλόκοτους νεοναζί συμμαθητές τους.

Οποιος, βέβαια, συνεχίζει να διατηρεί επιφυλάξεις για την κατίσχυση της βίας στο σκληρό πυρήνα της δομής του καπιταλιστικού συστήματος, δεν έχει παρά να ανατρέξει στις συνέπειές του, όπως συμπυκνωμένα τις υφιστάμεθα κατά την τρέχουσα οικονομική κρίση... Κι αν συνεχίζει να μην αντιλαμβάνεται τη βία ως πρωταρχικό χαρακτηριστικό, τότε προς βοήθεια προσφέρουμε κάποια αποσπάσματα από τον Δημήτρη Γληνό². Το γεγονός ότι αναφέρονται σε μια άλλη περίοδο της ιστορίας μας -τη γερmano-ιταλο-βουλγαρική κατοχή, 70 και πλέον χρόνια πριν- δημιουργεί προϋποθέσεις αποστασιοποίησης και ανάδειξης της συγκλονιστικής ομοιότητας των δύο εποχών τόσο σε επίπεδο γεγονότων όσο και βιαιότητας που υπέστη τότε και υφίσταται ο λαός μας σήμερα, μαζί με τα παιδιά του. Λέει λοιπόν ο Γληνός:

«(...) Και ο ελληνικός λαός τη γνώρισε, ή καλλίτερα την ξαναγνώρισε τη νέα τάξη των πραγμάτων, που είναι τόσο παλιά όσο και ο κόσμος, και λέγεται με την αληθινή της λέξη "σκλαβιά"(...) Στη χώρα της ελιάς και του λαδιού πεθαίνουν οι άνθρωποι από πρηξίματα, γιατί δεν έχουν σταγόνα λάδι να προσθέσουν στα νερόβραστα χόρτα τους (...) Ο εργάτης έχασε τη δουλειά του, βρέθηκε στο δρόμο απένταρος. Μα και όποιος είχε δουλειά, το μεροκάματό του έγινε μεμιάς μηδενικό των μηδενικών. Στην ίδια θέση βρέθηκαν όλοι οι μισθωτοί. Ο ιδιωτικός και ο δημόσιος υπάλληλος, ο τραγικός αυτός ακροβάτης ανάμεσα στην πείνα και στην κοινωνική αξιοπρέπεια, έχασε κάθε ισορροπία (...) Οι συνταξιούχοι πολιτικοί και στρατιωτικοί και τα θύματα των πολέμων έπαθαν χειρότερα. Οι μικροί και μεσαίοι εισοδηματίες και πολλοί, γλυκά αποκοιμισμένοι απάνω στο μαλακό προσκέφαλο της εξασφαλισμένης ζωής, ξύπνησαν τραγικά μπροστά στο τρομαχτικό φάσμα της πείνας. Και όλοι αυτοί (...) άρχισαν να ξεπουλάνε ό,τι βρισκότανε σπίτι τους. Δαχτυλίδια, βέρες, ρολόγια, έπιπλα (...) Κάθε μικροοικονομία εξανεμίστηκε. Ό,τι κρυβότανε για στήριγμα των γηρατειών, η προίκα των κοριτσιών (...) όλα πήραν το δρόμο της αγοράς (...) πέρασαν στα χέρια των τσακαλιών που κάνουν όλες τις μεγάλες βρώμικες επιχειρήσεις σε συνεργασία με υπουργούς και με ξένους (...) Όλοι γέρασαν μεμιάς και στα μάτια τους ζωγραφίστηκε η μαύρη έγνοια και η αγωνία η θανάσιμη (...) Τα προϊόντα μας, ό,τι έχουμε υλικό αγαθό, αυτό

εξατμίζεται, φεύγει, πάει σε ξένα χέρια και σε ξένες κοιλιές (...) και τα σπίτια μας και στις πολιτείες και στα χωριά, και τα χωράφια μας και οι πέτρες ακόμα πρόκειται σε λίγο να βρεθούν σε ξένα χέρια. Ξένοι αφεντάδες πρόκειται να πάρουν όλα τα αγαθά μας, και μεις, σκλάβοι (...) ξυπόλητοι και κουρελήδες και πεινασμένοι (...) να πεθαίνουμε χίλιους θανάτους κάθε μέρα (...) Και αφού μας αφαιρέσανε όλα τα μέσα της δουλειάς και μας λιμοχτούνε, μας κατηγοράνε γιατί είμαστε, λέει, τεμπέληδες, καφενόβιοι κι' αεριτζήδες και θα μας βάλουνε, λέει, να δουλεύουμε όπως ξέρουν αυτοί να βάζουνε τους σκλάβους να δουλεύουνε(...)».

Επιπλέον, η διαχρονικότητα στη μέθοδο φίμωσης των λαών και η ξετσιπωσιά εν γένει του συστήματος, συμπυκνώνεται στα λόγια ενός από τα καλύτερα παιδιά του... του Αδόλφου Χίτλερ ο οποίος, σύμφωνα με το Γληνό, είπε: «(...) Σε κάθε τόπο θα βρεθούνε κάμποσα φιλόδοξα και ιδιοτελή καθάρματα, που θα εξυπηρετήσουν πρόθυμα τους σκοπούς μου, γιατί αυτό θα είναι ο μόνος τρόπος για να αναδειχτούν και να πλουτίσουν στη χώρα τους». Και συνεχίζει ο Γληνός: «Κι επιβεβαιώθηκε... Ετρεξαν πρώτοι οι Τσολάκογλοι, οι Μπάκοι, οι Γκοτζαμάνηδες, οι Καραμάνοι... Γύρω από αυτά τα καθάρματα οργιάζουνε πάνω στο πτώμα της δυστυχισμένης Ελλάδας, ρουσφετολογούν, επιδιώκουν αξιώματα, θέσεις και πηγές πλουτισμού ένα πλήθος από άλλα καθάρματα(...) Αυτοί οι άτιμοι χαφιέδες και προδότες έδωκαν το παράδειγμα της συνεργασίας των ελληνικών σωμάτων ασφαλείας με την Γκεστάπο και τους καραμπινιέρους».

Δεν έχει λοιπόν κανείς, παρά να αντικαταστήσει τα ονόματα των τότε κυβερνώντων με τους σημερινούς και θα ξεδιπλωθεί μπρος στα μάτια του το μέγεθος της βίας που γεννά πάντα ο καπιταλισμός με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο. Απομένει στη συνέχεια να δει, πώς μπορεί η βία του συστήματος να αντιμετωπιστεί στις επιμέρους εκφάνσεις της με ψυχολογικές πρακτικές. Αραγε μπορεί;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Προς επίρρωση των εκτιμήσεών μας για υιοθέτηση από την πολιτεία ευρύτερων πολιτικών καταστολής και κοινωνικού ελέγχου, ξανατονίζουμε τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης εισαγγελικής παρέμβασης και ανάμειξης των αστυνομικών αρχών στην καθημερινότητα του σχολείου με το πρόσχημα καταγγελλθέντων κρουσμάτων σχολικού εκφοβισμού.
2. Γληνός, Δ. (1975). (β' έκδοση). Εκλεκτές σελίδες. Τόμος 4ος. Αθήνα: «Στοχαστής».

Χρήστος Δ. ΤΟΥΡΤΟΥΡΑΣ
Λέκτορας Παιδαγωγικής ΠΤΔΕ του ΑΠΘ